Datum van inontvangstneming	:	23/10/2014

Zaak C-438/14

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

23 september 2014

Verwijzende rechter:

Amtsgericht Karlsruhe (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

17 september 2014

Verzoekende partij:

Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff

Overige partijen:

Stad Karlsruhe, burgerlijke stand

Centrale juridische dienst van de stad Karlsruhe

Amtsgericht Karlsruhe

Beschikking

In het geding tussen:

Nabiel Peter **Bogendorff von Wolffersdorff**, [OMISSIS] Chemnitz, Duitsland, alsmede [OMISSIS] Londen [OMISSIS], Verenigd Koninkrijk

– verzoekende partij en partij onder 1) –

[OMISSIS]

Stad Karlsruhe, burgerlijke stand, [OMISSIS] Karlsruhe

– partij onder 2) –

Centrale juridische dienst van de stad Karlsruhe, [OMISSIS] Karlsruhe

– partij onder 3) –

Op grond van: bevelprocedure (*Anweisungsverfahren*) krachtens § 49 lid 1 van de wet betreffende de burgerlijke stand (PStG, *Personenstandsgesetz*)

Het *Amtsgericht* Karlsruhe heeft [OMISSIS] op 17 september 2014 de volgende beschikking gegeven:

De procedure wordt geschorst en het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt overeenkomstig artikel 267 VWEU om een prejudiciële beslissing verzocht over de volgende vraag:

Moeten de artikelen 18 en 21 VWEU aldus worden uitgelegd dat de autoriteiten van een lidstaat verplicht zijn de naamswijziging van een van hun onderdanen te erkennen, als deze tegelijk onderdaan is van een andere lidstaat en in deze lidstaat tijdens een gewoon verblijf door een naamswijziging die niet met een wijziging van de familierechtelijke status gepaard gaat, een vrij gekozen naam heeft verkregen die meerdere adellijke titels bevat, indien een toekomstige wezenlijke band met deze staat mogelijkerwijze ontbreekt en in de eerste lidstaat de adel weliswaar bij de grondwet is afgeschaft, maar de adellijke titels die ten tijde van de afschaffing werden gevoerd als bestanddeel van de naam verder mogen worden gebruikt?

Gronden:

I.

In het geding [OMISSIS] zijn de partijen het oneens over een inschrijving in het geboorteregister.

De partijen in het geding zijn de volgende:

1) Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff, Duits en Brits staatsburger, geboren op 9 januari 1963 te Karlsruhe

(Naam naar Engels recht: Peter Mark Emanuel Graf von Wolffersdorff Freiherr van Bogendorff)

2) burgerlijke stand van de stad Karlsruhe, [OMISSIS]

3) Centrale juridische dienst van de stad Karlsruhe, [OMISSIS]

Verzoeker is op 9 januari 1963 geboren te Karlsruhe als Nabiel Bagadi. De geboorte is in het geboorteregister van de burgerlijke stand van Karlsruhe geregistreerd onder het nummer 187/1963. Ingevolge adoptie verkreeg de verzoeker later zijn huidige familienaam „Bogendorff von Wolffersdorff”. In 2004 verwierf de verzoeker de Britse nationaliteit met behoud van zijn Duitse

nationaliteit. Anders dan naar Duits recht is naar Engels recht een naamswijziging naar eigen goeddunken mogelijk door het afleggen van een verklaring en registratie bij de hoogste burgerlijke rechtbank, gevolgd door openbare bekendmaking. Bij een verklaring van 26 juli 2004 voor het Hoogste Gerechtshof (*Supreme Court*) van Engeland en Wales te Londen, „*Deed Poll*" genaamd, koos de verzoeker als voortaan gedragen naam „Peter Mark Emanuel Graf von Wolffersdorff Freiherr von Bogendorff". De rechtbank bekrachtigde de registratie (*enrolment*) van de naamswijziging. De verklaring **[Or. 3]** van verzoeker werd op 8 november 2004 gepubliceerd in de krant „*London Gazette*". Op 22 mei 2013 verklaarde de verzoeker in officieel gewaarmerkte vorm dat hij de burgerlijke stand van de stad Karlsruhe overeenkomstig artikel 48 van de wet tot invoering van het Burgerlijk Wetboek (EGBGB, *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch*) gelast de gewijzigde familienaam als geboortenaam in te schrijven in het geboorteregister. De burgerlijke stand heeft de inschrijving niet verricht.

Verzoeker beweert dat hij sinds 2001 in Engeland heeft verbleven en daar heeft gewoond. Vanaf 2002 heeft hij daar het beroep van insolventieconsulent uitgeoefend en daarbij voornamelijk Duitse klanten geadviseerd, die volgens de regels van het Engelse recht een kwijtschelding van de resterende schuld verlangden. In Londen had hij het centrum van zijn belangen met zijn vrouw, die daar eveneens beroepsactief was. Toen zijn vrouw zwanger was, wou zij naar Duitsland terugkeren, zodat het paar in 2005 anders dan aanvankelijk gepland besloot de woonplaats over te brengen van Londen naar Chemnitz (Duitsland), waar in 2006 hun dochter werd geboren. Tot op dat ogenblik was verzoeker professioneel en privé goed geïntegreerd in Londen: hij heeft daar regelmatig vrijetijdsactiviteiten uitgeoefend en beschikte voorts over een zeer goede kennis van de Engelse taal. De verzoeker heeft geen omstandigheden aangevoerd die wijzen op een professionele of private binding met het Verenigd Koninkrijk die ook na 2006 bleef voortbestaan.

Tussen partijen is in geding of verzoeker in de periode tussen 2001 en 2005 daadwerkelijk het centrum van zijn belangen in Londen had. Nadat verzoeker tal van bewijzen voor zijn verblijf aldaar heeft voorgelegd, is het *Amtsgericht* van Karlsruhe evenwel volgens de huidige stand van zaken geneigd zijn betoog op dit punt te aanvaarden.

Verzoeker verlangt dat de burgerlijke stand van de stad Karlsruhe krachtens §49 lid 1 PStG wordt gelast zijn geboorteakte met terugwerkende kracht vanaf 22 september 2014 – het tijdstip van de registratie – in die zin te wijzigen dat zijn voornaam „Peter Mark Emmanuel" en zijn familienaam „Graf von Wolffersdorff Freiherr von Bogendorff" luiden.

De burgerlijke stand en de toeziende overheid verzetten zich tegen het verzoek. Ze betwijfelen of de bepaling van artikel 48 EGBGB, die de naamkeuze regelt, overeenkomstig haar opzet en doel ook betrekking heeft op gevallen van geïsoleerde naamswijziging. De rechtspraak van het Hof van Justitie van de

Europese Unie („Grunkin-Paul”) die aan de invoering van deze norm ten grondslag ligt, heeft op een fundamenteel verschillende situatie betrekking. **[Or. 4]**

De rechtbank heeft de partijen in persoon gehoord.

Voor de verdere details van de argumenten van partijen wordt verwezen naar de memories van partijen in het dossier, waarvan een kopie aan het Hof is gestuurd.

II.

De voor de zaak relevante normen van het Duitse recht zijn vervat in de wet tot invoering van het Burgerlijk Wetboek (EGBGB), in de versie van de bekendmaking van 21 september 1994 (BGBl. I blz. 2494, rectificatie 1997 I blz. 1061). Artikel 48 EGBGB werd ingevoerd door de „Wet tot aanpassing van de bepalingen van internationaal privaatrecht aan verordening (EU) nr. 1259/2010 en tot wijziging van andere bepalingen van internationaal privaatrecht” van 23 januari 2013, van kracht sinds 29 januari 2013, BGBl. 2013 I, blz. 101:

> „Artikel 5
>
> Persoonlijke status
>
> (1) Wanneer wordt verwezen naar het recht van de staat waarvan een persoon onderdaan is en deze persoon de nationaliteit van meerdere staten bezit, moet het recht van die staat worden toegepast waarmee de persoon de nauwste band heeft, in het bijzonder door zijn of haar gewone verblijfplaats of door het verloop van zijn of haar leven. Is de persoon tevens Duitser, dan heeft deze juridische status voorrang.”
>
> „Artikel 6
>
> Openbare orde (ordre public)
>
> Een wettelijke bepaling van een andere staat blijft buiten toepassing als de toepassing ervan leidt tot een resultaat dat kennelijk onverenigbaar is met essentiële beginselen van het Duitse recht. Zij mag met name niet worden toegepast als de toepassing ervan in strijd is met de grondrechten.”
>
> „Artikel 10
>
> Naam
>
> (1) De naam van een persoon wordt geregeld door het recht van de staat waarvan die persoon onderdaan is.”
>
> „Artikel 48

> Keuze van een in een andere lidstaat van de Europese Unie verkregen naam
>
> Indien de naam van een persoon wordt geregeld door het Duitse recht, kan hij of zij door het afleggen van een verklaring bij de burgerlijke stand de tijdens een gewoon verblijf in een andere lidstaat van de Europese Unie verkregen en daar in een register van de burgerlijke stand ingeschreven naam kiezen, mits dit niet kennelijk onverenigbaar is met essentiële beginselen van het Duitse recht. De naamkeuze **[Or. 5]** werkt terug tot op het tijdstip van de inschrijving in het register van de burgerlijke stand van de andere lidstaat, tenzij de persoon uitdrukkelijk verklaart dat de naamkeuze slechts voor de toekomst dient te gelden. De verklaring moet officieel gewaarmerkt of geauthenticeerd worden. (...)”

Nadat de rechtbank in eerste instantie haar aandacht heeft gericht op het onderzoek van de feitelijke voorwaarden van artikel 48 EGBGB, met name de omstreden kwestie van de gewone verblijfplaats in de andere lidstaat van de Europese Unie, moet zij nu eveneens beoordelen of de naamkeuze mogelijkerwijze kennelijk onverenigbaar is met essentiële beginselen van het Duitse recht. Zij is zich hierbij evenwel bewust van het spanningsveld met de fundamentele vrijheden die de Unieburgers ontlenen aan de artikelen 18 e.v. VWEU.

Voor zover het door artikel 21 VWEU gewaarborgde vrij verkeer in het geding is, lijkt in het onderhavige geval aan de toepassingsvoorwaarden te zijn voldaan. Zo heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie in zijn arresten van 2 oktober 2003, zaak C-148/02 (Garcia Avello), en 14 oktober 2008, zaak C-353/06 (Grunkin-Paul), overwogen dat de bepalingen betreffende iemands familienaam weliswaar onder de bevoegdheid van de lidstaten vallen, maar dat zij bij de uitoefening van deze bevoegdheid het gemeenschapsrecht in acht dienen te nemen, tenzij het een interne situatie betreft die geen enkel verband met het gemeenschapsrecht vertoont. Het geval van de verzoeker, die zowel de Duitse als de Britse nationaliteit bezit, kan niet worden beschouwd als een zuiver interne situatie in deze zin.

Wat verzoekers dubbele nationaliteit betreft, rijst tevens de vraag of er sprake is van een door artikel 18 VWEU verboden discriminatie op grond van nationaliteit. Door de niet-erkenning van de naamswijziging van een persoon die zowel de Duitse als de Britse nationaliteit bezit, zou deze op dezelfde manier worden behandeld als een persoon die (uitsluitend) Duits staatsburger is; voor de gelijke behandeling van verschillende situaties is echter een rechtvaardiging vereist.

Artikel 56 VWEU is daarentegen volgens de rechtbank bij gebreke van concrete feitelijke aanknopingspunten niet in het geding.

Zou de verzoeker de aanpassing aan zijn in het Verenigd Koninkrijk gekozen familienaam worden ontzegd, dan zou dit volgens de rechtbank een beperking

vormen van het recht op vrij verkeer op grond van artikel 21, lid 1, VWEU: het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft in de zaken „Grunkin-Paul", „Sayn-Wittgenstein" (arrest van 22 december 2010, zaak C-208/09), alsook „Runevic-Vardyn" (arrest van 12 mei 2011, zaak C-391/09) overwogen dat uit een zogenaamde „manke" situatie met betrekking tot de naam voor de burger ongemakken en nadelen kunnen voortvloeien die het vrije **[Or. 6]** verkeer op het grondgebied van de lidstaten belemmeren.

Aantastingen van de fundamentele vrijheden zouden echter aanvaardbaar zijn, wanneer zij gebaseerd zijn op objectieve overwegingen en evenredig zijn aan de legitiem nagestreefde doelstelling (arresten van 11 september 2007, zaak C-318/05, en van 14 oktober 2008, zaak C-353/06). In de zaak „Sayn-Wittgenstein" heeft het Hof van Justitie van de EU het rechtmatig geacht aan de in een andere lidstaat verkregen familienaam in al zijn bestanddelen de erkenning te onthouden, omdat in de ten grondslag liggende situatie de maatregel om redenen van openbare orde gerechtvaardigd was.

Er dient te worden van uitgegaan dat de verzoeker er een beschermenswaardig belang bij heeft dezelfde naam te hanteren binnen de staten van de Europese Unie. Zoals het Hof van Justitie in de zaak „Sayn-Wittgenstein" uiteenzet, is de naam van een persoon een bestanddeel van zijn identiteit en zijn privéleven, waarvan de bescherming is neergelegd in artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en in artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. De naam van een persoon betreft zijn of haar privé- en gezinsleven, aangezien het een middel is om die persoon te identificeren en zijn of haar band met een gezin uit te drukken. Dit geldt ook voor verzoekers geval. Volgens het *Amtsgericht* moet echter eveneens de vraag worden gesteld in hoeverre en hoelang de afwijkende naam de persoonlijkheid heeft bepaald. De tot nog toe door de verzoeker in de procedure naar voren gebrachte stellingen vormen een aanwijzing dat hij zijn gekozen naam voornamelijk in een professionele context heeft gebruikt tijdens zijn voorbije verblijf in het Verenigd Koninkrijk. Aanwijzingen dat deze naam ook thans voor zijn identificatie en voor de uitdrukking van zijn familiale band van aanzienlijk belang zou zijn, zijn de rechtbank niet bekend.

Eveneens dient erop te worden gewezen dat de in het geval van de verzoeker bestaande afwijking met betrekking tot zijn naam noch te wijten is aan de omstandigheden van zijn geboorte, noch aan een adoptie of een andere wijziging van zijn status. Ze was niet het gevolg van de verwerving van de Britse nationaliteit en werd door de verzoeker bewust bewerkstelligd, zonder dat hij tijdens de procedure redenen heeft aangehaald die zijn naamkeuze begrijpelijk of zelfs noodzakelijk zouden doen voorkomen. Zijn beslissing aan zijn bestaande naam meerdere adellijke titels toe te voegen is klaarblijkelijk toe te schrijven aan persoonlijke voorkeuren. Gelet op het voorgaande rijst de vraag of verzoekers positie in dezelfde mate beschermenswaardig is als in de gevallen waarin de

afwijking met betrekking tot de naam bestaat vanaf de geboorte of door een familierechtelijke statuswijziging wordt teweeggebracht. **[Or. 7]**

Van belang zou eveneens kunnen zijn in hoeverre de verzoeker door de afwijkende naam concrete nadelen ondervindt in zijn privé- of beroepsleven. Aanwijzingen dat hij met aanzienlijke belemmeringen zou worden geconfronteerd, ziet het *Amtsgericht* op dit ogenblik niet: naargelang van de gebruikte naam kan de verzoeker zich hetzij met zijn Brits hetzij met zijn Duits paspoort identificeren.

Andersom moet de vraag gesteld worden of het recht van de Bondsrepubliek Duitsland beginselen van voldoende gewicht omvat, die primeren op het belang van de verzoeker bij het hanteren van een uniforme naam.

Van belang zou, om te beginnen, de aard van de gekozen naam kunnen zijn. Reeds de op 14 augustus 1919 in werking getreden *Weimarer Reichsverfassung* (Grondwet van de Weimarrepubliek, Reichsgesetzblatt 1919, blz. 1383) bevatte een fundamentele beslissing voor de gelijkheid van alle burgers en tegen alle voorrechten op grond van stand of geboorte:

> „Artikel 109
>
> (1) Alle Duitsers zijn gelijk voor de wet. Mannen en vrouwen hebben als staatsburgers in beginsel dezelfde rechten en plichten.
>
> (2) Publiekrechtelijke voorrechten of nadelen als gevolg van geboorte of stand dienen te worden afgeschaft. Adellijke titels gelden slechts als onderdeel van de naam en mogen niet meer worden verleend.
>
> (3) Titels mogen slechts worden verleend, wanneer zij een ambt of een beroep aanduiden; dit geldt niet voor academische graden.”

Artikel 109 van de *Weimarer Reichsverfassung* blijft gelden op grond van artikel 123, lid 1, van de Grondwet voor de Bondsrepubliek Duitsland van 23 mei 1949 (BGBl. blz. 1):

> „Artikel 123
>
> (1) Recht uit de periode vóór de bijeenkomst van de Bondsdag blijft gelden, voor zover het niet in strijd is met de Grondwet.”

Deze situatie doet de vraag rijzen of de toevoeging op eigen initiatief aan de familienaam van de voormalige adellijke titels ‚Graf’ en ‚Freiherr’ en het gebruik daarvan mogelijkerwijze een onaanvaardbare inbreuk vormen op de grondwettelijke fundamentele beslissing tegen het bestaan van een adelstand. In de zaak „Sayn-Wittgenstein” heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie zich gebogen over de argumentatie van de Republiek Oostenrijk en overwogen dat ook

de rechtsorde van de Unie onmiskenbaar beoogt het gelijkheidsbeginsel als **[Or. 8]** algemeen rechtsbeginsel te beschermen. Dit komt ook in artikel 20 van het Handvest van de grondrechten tot uitdrukking. Het zou niet onevenredig voorkomen dat een lidstaat de eerbiediging van het gelijkheidsbeginsel beoogt te verzekeren door de verkrijging, het bezit of het gebruik door zijn onderdanen van adellijke titels of benamingen op grond waarvan anderen zouden kunnen geloven dat de naamdrager in kwestie een dergelijke rang bekleedt, te verbieden. De weigering van de Oostenrijkse autoriteiten een verkregen adellijke naam te erkennen zou evenmin verder gaan dan hetgeen nodig is om de door hen nagestreefde fundamentele grondwettelijke doelstelling te bereiken.

Vastgesteld dient evenwel te worden dat de Duitse rechtsorde, anders dan de Oostenrijkse, geen strikt verbod omvat om adellijke titels te blijven voeren. Nieuwe adellijke titels worden weliswaar niet meer verleend, maar bestaande worden verder gebruikt als bestanddeel van de naam. De grondwetgever heeft het bijgevolg aanvaardbaar geacht dat Duitse onderdanen ondanks de afschaffing van de adelstand op grond van hun afstamming voormalige adellijke titels in hun naam voeren. Krachtens het vigerende naamrecht kunnen deze naambestanddelen derhalve ook worden verworven ingevolge adoptie. Dat voormalige adellijke titels verder worden gedoogd, heeft evenwel historische redenen. Het is waarschijnlijk niet in overeenstemming met de bedoeling van de grondwetgever dat een vrij groot aantal personen, door gebruik te maken van het liberalere naamrecht van andere staten, reeds afgeschafte adellijke titels opnieuw zouden verspreiden – wat het gevolg zou kunnen zijn, wanneer men overeenkomstig de wil van verzoeker dit soort naamswijzigingen zonder voorbehoud zou erkennen.

Het is echter weinig waarschijnlijk dat verzoeker door het gebruik van zijn zelf gekozen naam in Duitsland verwarring veroorzaakt. Dat de adel is afgeschaft, is daar na bijna honderd jaar voldoende bekend. Dit moet mogelijkerwijze anders worden beoordeeld indien de verzoeker zich naar het buitenland begeeft.

Een ander streefdoel van de Duitse rechtsorde is de vermijding van overdreven lange en ingewikkelde familienamen. Zo is het niet geoorloofd de echtelijke naam te vormen uit de namen van beide echtgenoten en als dubbele naam door te geven aan een uit het huwelijk voortgekomen kind. De door de verzoeker gekozen naam is echter – naar Duitse maatstaven – ongebruikelijk lang.

Dat het in Duitsland niet is toegestaan zelf een nieuwe naam te kiezen, heeft als voornaamste reden dat de naam als betrouwbaar en bestendig identificatiemiddel **[Or. 9]** dient te fungeren. Als legitieme doelstelling van de niet-erkenning lijkt daarom ook het beginsel van de continuïteit van de naam aan de orde te zijn [OMISSIS]. De vraag dient te worden gesteld of het openbare belang op het vlak van de continuïteit van de naam – zulks in het bijzonder in tijden van toegenomen mobiliteit van de mensen – opweegt tegen de vrijheid om de naam naar eigen goeddunken te kiezen. Andersom kan het in strijd zijn met het algemeen belang dat een vrij groot aantal burgers door een doelbewust „naamtoerisme”

mogelijkerwijze zelfs herhaaldelijk zijn naam wijzigt en vervolgens bij de Duitse instanties de wijziging van de geboorteregisters en identiteitsbewijzen verlangt. Er moet evenwel gelet worden op het feit dat de bepaling van artikel 48 EGBGB de naamkeuze naar eigen goeddunken reeds duidelijk inperkt doordat zij de verwerving van een naam tijdens een gewoon verblijf in het buitenland vereist.

Voor een deel wordt met het oog op het tegengaan van de beschreven fenomenen een bijkomende toetssteen voorgesteld, die erin zou kunnen bestaan dat van de Unieburger die zijn naam wijzigt, een ook in de toekomst voortbestaande, wezenlijke band met de andere staat wordt verlangd [OMISSIS]. Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt in het kader van deze verwijzing ook verzocht de vraag te beantwoorden of een dergelijke door rechterlijke rechtsontwikkeling geïntroduceerde inperking verenigbaar is met het gemeenschapsrecht.

Het *Amtsgericht* acht het voor het wijzen van zijn vonnis relevant of de aangehaalde redenen met het oog op de bijzondere positie van Unierechtelijke fundamentele vrijheden een afwijzing van het verzoek kunnen rechtvaardigen. In de Duitse juridische vakliteratuur wordt gediscussieerd over de vraag betreffende het toepassingsgebied van artikel 48 EGBGB, meer bepaald de vraag of rekening moet worden gehouden met geïsoleerde naamsverkrijgingen [OMISSIS]. De rechtsvraag is evenmin reeds voldoende beantwoord door de bestaande rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie. De zaken „Grunkin-Paul” en „Garcia Avello” hebben betrekking op gevallen waarin reeds vanaf de geboorte van de persoon een afwijking bestaat met betrekking tot zijn of haar naam. De zaak „Sayn-Wittgenstein” is verschillend doordat er enerzijds geen sprake was van een dubbele nationaliteit en anderzijds de afwijking met betrekking tot de naam werd veroorzaakt door adoptie en verder doordat de constitutionele eigenheid van de Republiek Oostenrijk ten aanzien van het voeren van adellijke namen slechts tot op zekere hoogte vergelijkbaar is met die van de Bondsrepubliek Duitsland.

Ten slotte wordt verwezen naar het vonnis van het *Oberlandesgericht* München van **[Or. 10]** 30 januari 2012, dossiernummer 31 Wx 534/11, NJW-RR 2012, 454. *In casu* moest de rechtbank de vraag beantwoorden of uit het gemeenschapsrecht de verplichting voortvloeit een officiële naamswijziging te erkennen die in een andere lidstaat heeft plaatsgevonden. De rechtbank zag ervan af een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie en wees de partijen op de mogelijkheid van een naamswijziging krachtens de desbetreffende Duitse wet.

[OMISSIS]